

מבנה ספר דברים ומשמעותו - שוקי רייס

1. תלמוד בבלי מסכת מגילה דף לא עמוד ב ואין מפסיקין בקללות. מנא הני מילי? אמר רב חייא בר גמדא אמר רבי אסי: דאמר קרא +משלי ג'+ מוסר ה' בני אל תמאס. ריש לקיש אמר: לפי שאין אומרים ברכה על הפורענות. אלא היכי עביד? תנא: כשהוא מתחיל - מתחיל בפסוק שלפניהם, וכשהוא מסיים - מסיים בפסוק שלאחריהן. אמר אביי: לא שנו אלא בקללות שבתורת כהנים, אבל קללות שבמשנה תורה - פוסק. מאי טעמא? הללו - בלשון רבים אמורות, ומשה מפי הגבורה אמרן. והללו - בלשון יחיד אמורות, ומשה מפי עצמו אמרן.

2. תוספות מגילה דף לא ב משה מעצמו אמרם - וברוח הקדש.

3. רש"י דברים א' א

(א) אלה הדברים - לפי שהן דברי תוכחות ומנה כאן כל המקומות שהכעיסו לפני המקום בהן, לפיכך סתם את הדברים והזכירם ברמו מפני כבודן של ישראל:

4. אבן עזרא דברים א' א

והישר בעיני, שפירושו אלה הדברים - שהם דברי המצות הכתובים בפרשת ראה אנכי, ושופטים, וכי תצא, והיה כי תבוא כבר יאמר אותם כאשר היו במדבר.

5. מלבי"ם דברים א'

אלה הדברים, החמשה פסוקים הראשונים הם הקדמה כוללת לכל ספר משנה תורה, כי כשנשקף השקפה כללית על דברי הספר הזה הוא מחולק לשני חלקים, שמן פסוק וא"ו ה' אלהינו דבר אלינו בחורב עד פרשה י"ב שמתחיל אלה החקים והמשפטים אשר תשמרון לעשות, הם דברי מוסר ותוכחה, שמזכיר להם טובת הבורא עליהם ומה שחטאו כנגדו ומזהיר אותם על יראת ה' ואהבתו ושלא לשכוח טובותיו ומעמד הר סיני וכדומה [כי המצות שבאו בין הדברים באו אגב גררא], ומן פרשה י"ב והלאה עד פי כ"ז הוא ספר המצות שצוה אותם מצות רבות חדשות שלא נזכרו כלל בספרים הקודמים ומצות רבות שכבר נזכרו והוסיף בהם באור ופירוש, ועל שני אלה נבוכו המפרשים וישאלו המון שאלות. והוא כי יש לשאל אם ספר זה נאמר מפי הגבורה כמו די חומשים הראשונים, או אם משה מפי עצמו אמרו לבאר את המצות שצריכים באור כמ"ש הואיל משה באר את התורה הזאת, וכמשמעות דברי חז"ל שאמרו שקללות שבתו"כ אמר משה מפי הגבורה וקללות שבמ"ת משה מפי עצמו אמרן, אמנם שנאמר שמשנה מפי עצמו אמרן הוא דבר שא"י שכבר אמרו חז"ל בפרק חלק שהאומר כל התורה מן השמים חוץ מפסוק א' שאמרו משה מעצמו הוא בכלל כי דבר ה' בזה, ועוד שא"י איך באו בו מצות רבות שלא נזכרו בספרים הקודמים אפי' ברמו ואיך יוסיף מצות מדעת עצמו אשר לא צוה ה' אותם, אולם גם על הצד שנאמר שגם ספר זה נאמר מפי הגבורה כספרים הקודמים יקשה למה ספרים הקודמים באו בלשון נסתר כשלישי המדבר. וספר זה כתב משה בלשון מדבר בעדו כמיחס הדברים לעצמו, וביחוד בצווי המצות מפרשת ראה ואילך היה ראוי שיאמר וידבר ה' אל משה לאמר דבר אל בני ישראל כמנהגו בכל התורה כולה.

6. רבינו בחיי דברים פרק א פסוק א

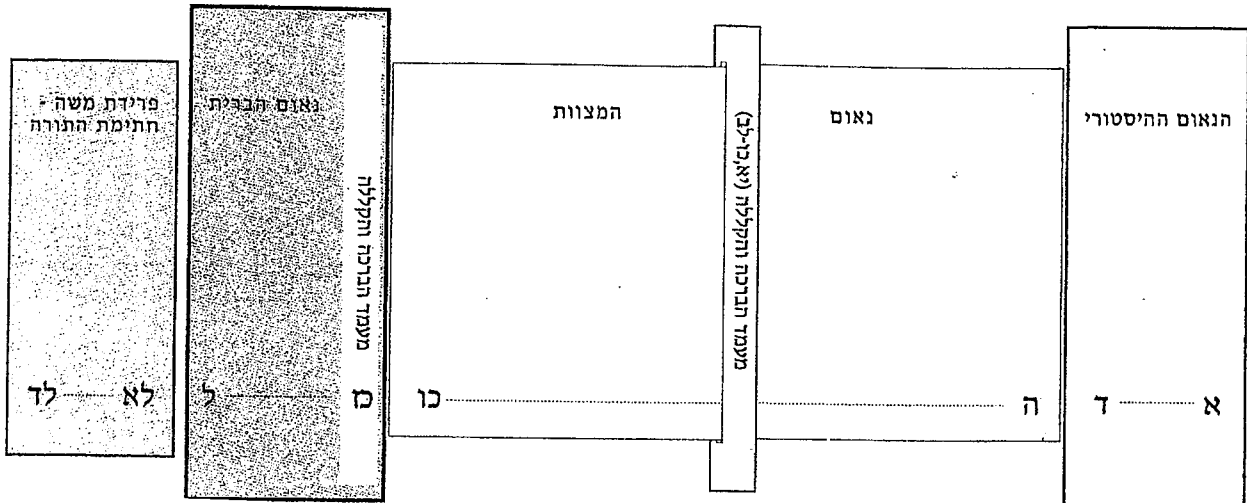
ויש לך להתבונן עוד למה התחיל הספר הזה במלת "אלה" ולא אמר "ואלה הדברים" כיון שהכל קשור אחד בוא"ו, אבל זה יורה כי הספר החמישי הזה אע"פ שהוא מיוחד עם הארבעה הראשונים והכל קשר אחד ובנין אחד, הנה הוא ענין בפני עצמו, כענין האתרוג שהוא מיוחד עם מיניו, שאין מצותו אלא עמהם אבל הוא בפני עצמו, שאין לאגדו באגד שלהם, וכן ה"א שניה שבשם שהיא מדת הדין רפה המיסרת לישראל על שבע עבירות, ולכך נקרא ספר החמישי הזה "משנה תורה",

7. ר' צדוק הכהן, פרי צדיק, דברים א'

והענין, ד"אלה הדברים" דפרשה זו כולל ב' ענינים: אחד, שהם משנה תורה, והוא התחלת התורה של משה רבינו שהוא בחינת תורה שבעל פה, וכמו שאמרו (מגילה לא ע"ב) "ומשה מפי עצמו אמרן", וכמו שנאמר: "הואיל משה באר את התורה הזאת", ופירש רש"י: "בשבעים לשון פירשה להם". וכן גדרש: "הצבה עמודיה שבעה - אלו ז' ימי בראשית" (סנהדרין לה ע"א), והיינו ז' מידות התחתונות, וכמו שאמרו בזוהר הקדוש (תוספת לפרשת בהעלותך קנא ע"א), ומדה ז' שהוא כנגד שבת מלכתא, מלכות - פה - תורה שבעל פה קרינן לה וכן גדרש (שבת קטז ע"א): "הצבה עמודיה שבעה - אלו ז' ספרי תורה". וספר זה הוא ספר שביעי כנגד מידת מלכות... וזה הענין שנכתב בספר זה דברות שניות, דאיתא (שמ"ד פ' מ"ז): עכשו שנצטערת, אני נותן לך הלכות מדרש ואגדות וכו'.

8. רמב"ן דברים א' א

אמר אלה הדברים אשר דבר משה אל כל ישראל - על המצות אשר יזכיר בכל הספר מתחלת עשרת הדברות בפרשת ואתחנן, כמו שאמר (פסוק ה) הואיל משה באר את התורה הזאת לאמר, כי על התורה דבר... והטעם, כי כאשר הואיל משה לבאר להם המצות, אמר להם בתחלת דבריו, ה' אלהינו דבר אלינו בחורב אחרי שנתן לנו עשרת הדברים שנכבש הארץ מיד ונעבור את הירדן, וחטאתיכם גרמו לכם זה וזה. ונמשכו דברי הפתיחה הזאת, עד שהשלים בהם בפסוק ושמרת את חקיו ואת מצותיו אשר אנכי מצוך היום אשר ייטב לך ולבניך אחריך ולמען תאריך ימים על האדמה אשר ה' אלהיך נתן לך כל הימים (להלן ד מ). אז קרא משה אל כל ישראל אשר היו לפניו ואמר (להלן ה א) שמע ישראל את החקים ואת המשפטים אשר אנכי דובר באזניכם היום... ומפני שהאריך בדברי הפתיחה הזאת, חזר הכתוב למקום שפסק בתחלת ביאור התורה ואמר (להלן ד מד מה) וזאת התורה אשר שם משה לפני בני ישראל, אלה העדות החקים והמשפטים אשר דבר משה אל בני ישראל בצאתם ממצרים...



מצוות האהבה והיראה

ה (א) ויקרא משה אל כל ישראל ויאמר אלהים שמע ישראל את ה' אלהיכם ואת המשפטים אשר אנכי דבר באזניכם היום ושמרתם לעשתם:

עשרת הדברות

1 (א) ואת המצוה הנקיים והמשפטים אשר צוה ה' אלהיכם ללמד אתכם לעשות בארץ אשר אתם עברים שמה לרשת

שמע ישראל
(ה) ואהבת את ה' אלהיך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאודך:

(ו) את ה' אלהיך תירא ואתו תעבד ובשמו תשבע:

י (ז) ועתה ישראל מה ה' אלהיך שאל מעמך כי אם ליראה את ה' אלהיך ולעבד אתו ולשמר את מצותיו ולעבד את ה' אלהיך בכל לבבך ובכל נפשך:

(יג) לשמור את מצות ה' ואת השפטים אשר אנכי מצוה היום לטוב לך:

(כ) את ה' אלהיך תירא ואתו תעבד ובו תדבק ובשמו תשבע:

יא (יג) ותיזה אם שמע השקיעו אל מצותי אשר אנכי מצוה אתכם היום לאהבה את ה' אלהיכם ולעבדו בכל דרכיך ולדבקה בו:

(כב) כי אם שמך תשמרון את כל המצוה הזאת אשר אנכי מצוה אתכם לעשות לאהבה את ה' אלהיכם ולעבדו בכל דרכיך ולדבקה בו:

מעמד הברכה והקללה

יב (א) אלה הנתיים והמשפטים אשר תשמרון לעשות בארץ אשר נתן ה' אלהי אבותיך לך לרשתה כל הימים אשר אתם חיים על האדמה: